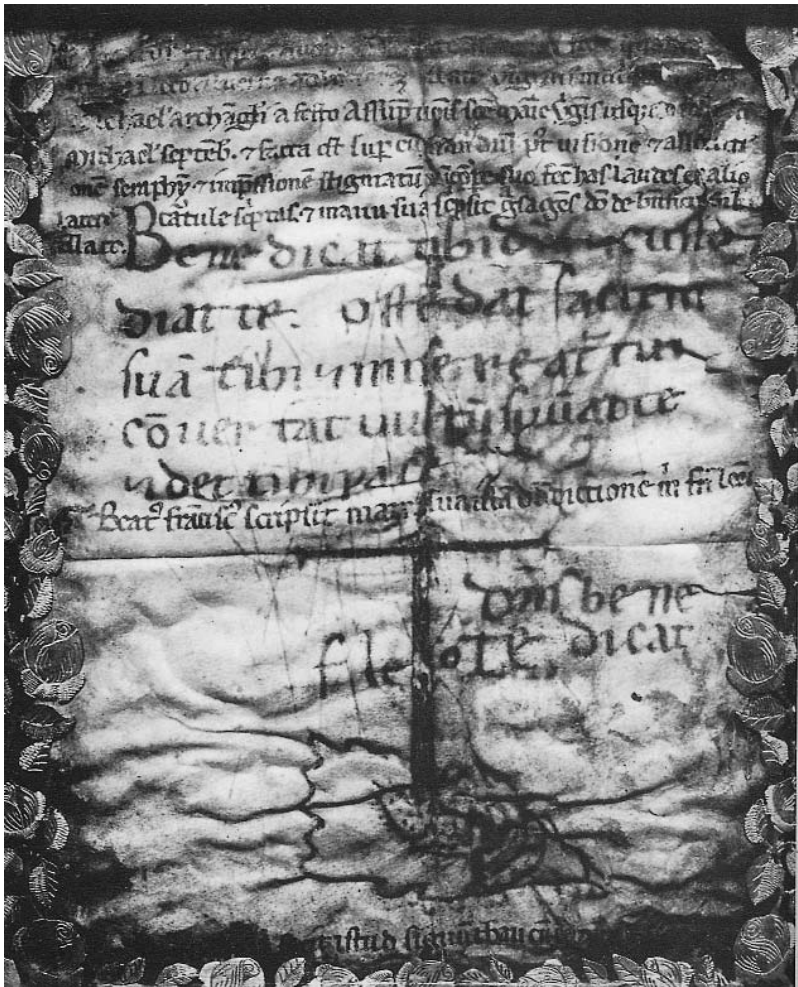

2

Ο 13ος αιώνας

Αύτο είναι οι ημερομηνίες που οριοθετούν αυτή την περίοδο: 1224, όταν ο Άγιος Φραγκίσκος της Ασσίζης (San Francesco d'Assisi) (1181/2-1226) γράφει το *Τραγούδι του Αδελφού Ήλιου*, (Cantico di frate Sole) την πιο παλιά λογοτεχνική μαρτυρία σε δημοτική γλώσσα και 1321, έτος θανάτου του Δάντη. Είναι μια περίοδος πλούσια σε κοινωνικούς και πολιτικούς μετασχηματισμούς και πυκνή σε πνευματικές και θρησκευτικές ζυμώσεις. Η Ιταλία χαρακτηρίζεται από τον κατακερματισμό σε πολλές Κοινότητες που αναπτύσσονται στο Κέντρο και τον Βορρά. Η κοινότητα έχει αριστοκρατικό χαρακτήρα στην αρχή και μέσα από τις μεσαιωνικές συντεχνίες προσλαμβάνει λαϊκή, με τη στενή έννοια του όρου, υπόσταση. Ανάμεσα στον 12^ο και τον 14^ο αι., οι κοινότητες γίνονται κέντρα επεξεργασίας στη γλυπτική, τη ζωγραφική, τη λογοτεχνία, την αρχιτεκτονική. Το πολιτικό και κοινωνικό πλαίσιο σηματοδοτείται από έντονες κοινοτικές διαμάχες, κυρίως ανάμεσα στους δύο μεγάλους πολιτικούς σχηματισμούς, τους Γουέλφους (Guelfi) και τους Γιβελλίνους (Ghibellini). Και τώρα κυριαρχεί το θρησκευτικό και εκκλησιαστικό στοιχείο: Φραγκίσκος της Ασσίζης, Γιακοπόνε ντα Τόντι (Jacopone da Todi), Τζιακομίνο ντα Βερόνα (Giacomino da Verona), σημαντικοί διανοούμενοι και ποιητές της εποχής, που ανήκουν σε μοναστικά τάγματα. Επίσης, δεν υπάρχει ενιαία γλωσσική χρήση μιας εθνικής ιταλικής δημοτικής: όλοι χρησιμοποιούν τη γλώσσα της περιοχής και των ανθρώπων της, γιατί και τα πολιτιστικά κέντρα έχουν αυτόνομα χαρακτηριστικά.

Ο κοινοτικός κόσμος εξαπλώνεται στην περιοχή της Τοσκάνης

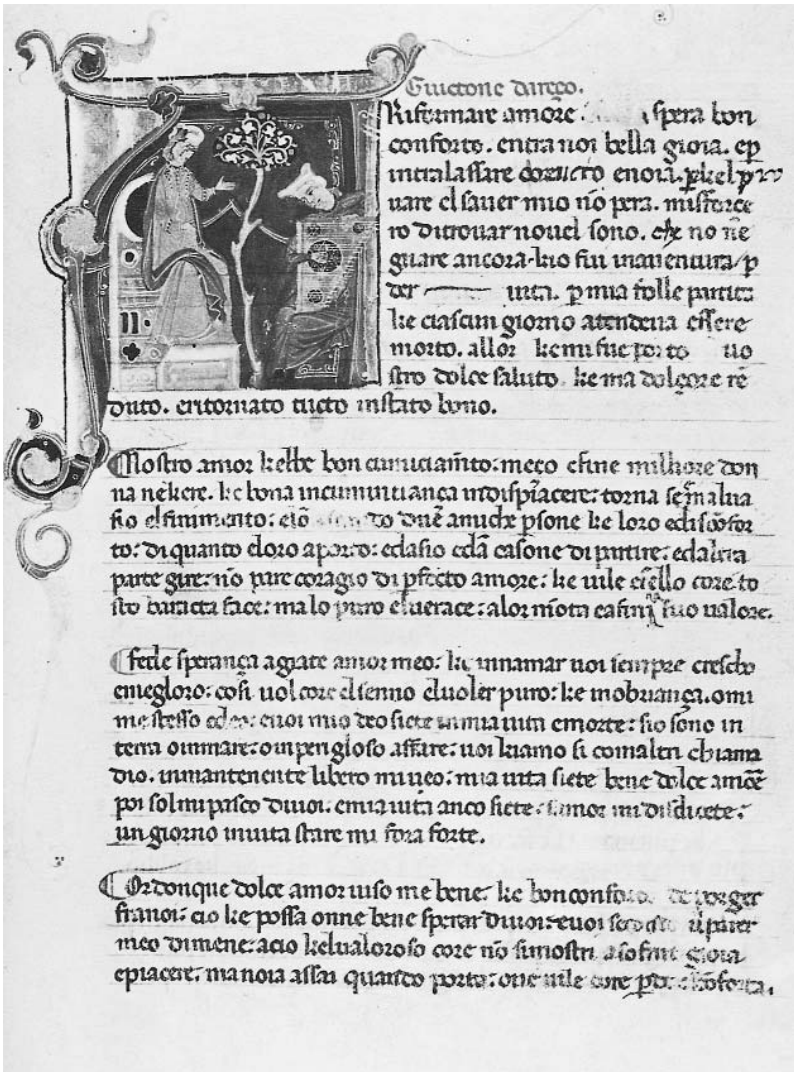
Φραγκίσκος της Ασοΐξης, αυτόγραφο της ευλογίας στο Μοναχό Λέοντα (Ασοΐξη, Ιερό της Βασιλικής).

και της Λουβαρδίας-Βενετίας, με γεφυροποιό στοιχείο την Μπολόνια. Η κοινωνική βάση είναι ομοιογενής: αστική τάξη από συμβολαιογράφους, δικαστές και νομικούς [Λάπο Τζιάνι (Lapo Gianni), Μπρουνέττο Λατίνι (Brunetto Latini), Γκούντο Γκουινιτσέλλι (Guido Guinizzelli), Τσίνο ντα Πιστόια (Cino da Pistoia)], λόγιους [Μπονβεσίν ντα λα Ρίβα (Bonvesin da la Riva), Γκούντο Φάμπα (Guido Faba)], αριστοκρατικές οικογένειες σε παρακμή [Τσέκο Αντζιολιέρι (Cecco Angiolieri), Ρικορντάνο Μαλισπίνι (Ricordano Malispini), Δάντη Αλιγκιέρι (Dante Alighieri)], νέες οικογένειες εμπόρων, τραπεζιών και κτηματιών [Γκουιττόνε ντ'Αρέτσο (Guittone d'Arezzo), Γκούντο Καβαλκάντι (Guido Cavalcanti), Φολγκόρε ντα Σαν Τζιμινιάνο (Folgores da San Gimignano)]. Αναπτύσσονται επίσης κέντρα ρητορικής και επιστημονικής εκπαίδευσης όπως η Μπολόνια. Ο Μπρουνέττο Λατίνι, δάσκαλος του Δάντη, γράφει πρώτα στα γαλλικά τον *Θησαυρό* (Tesoretto) και ύστερα τον μεταφράζει στη δημοτική ιταλική γλώσσα. Η θρησκευτική, διδακτική και ηθική ποίηση έχει ως κέντρο ανάπτυξης την περιοχή της Ούμπρια, ενώ εμφανίζονται και τα πρώτα πεζά όπως το *Μιλίονε* (Milione) του Μάρκο Πόλο (Marco Polo), η *Ιστορία της Φλωρεντίας* (Istoria fiorentina) του Ρικορντάνο Μαλισπίνι και το *Νοβελλίνο* (Novellino), ανώνυμου συγγραφέα.

Η ποιητική αναζήτηση, βρίσκει έδαφος στην αυλή του Φρειδερίκου του 2^{ου} (Federico II) με μια σειρά από ποιητές που ζουν μέσα στην αυλή [Τζιάκομο ντα Λεντίνι (Giacomo da Lentini), Πιέρ ντέλλα Βίνια (Pier della Vigna), Ρινάλντο ντ'Ακουίνο (Rinaldo d'Aquino), Τζιακομίνο Πουλιέζε (Giacomino Pugliese)]. Ο αυτοκράτορας Φρειδερίκος ο 2^{ος} και η Σικελική Σχολή διακρίνονται από μαικηνισμό, καλή οργάνωση και πολιτιστικό συγκεντρωτισμό. Η Σικελική Σχολή εκφράζει την επίδραση του έρωτα στην ψυχή και με κομψό ύφος παρουσιάζει τον αυλικό έρωτα. Αργότερα, με το θάνατο του Φρειδερίκου, η σχολή αυτή θα υποστεί την αναπόφευκτη τοσκανοποίηση. Οι τοσκάνοι ποιητές και το «ντόλτσε στυλ νόβο»

αι δε quando passo epoi zuan do. dno ufo epoi rfa.
Pro siao laudata: ma donna i nteie rana. di bell'ha cante. n'af fice con
 iata. ch'edifficea r'anti. cheoi uene d'olte. Ch'arato p' s'ing'zo chi
 uidiu i n'g'ra quando uoi m'udete.
Seuoi s'iere quando passu. In uer uoi n'p'om'ia. Bella r'uffu' d'ate. andando
 andando passu. g'no p' uno so f'ing'o. cheoi f'icte l'ncastate. f'acuro uone
 anco f'ao. car'na n'conefco. tanto bella m'pare
Ranz'onei nouella. ma c'atei poua cofa. leua d'ampietto. dauante d'arui
 b'olla. f'ice de r'ati am'p'ofa. p'ionda r'u' c'au'no f'ina. l'ouero am'p'oe.
 ze c'ao. d'ap'ate. d'ap'ate. d'enate d'el'entio.
 (ποταμο γιακομο)
Guide done aspuo dicere. diuo d'ap' d'ui f'ic' u'ie. non me noia. f'ime
 re tanto d'iteu. d'ic'oi s'p'ero d'auere i n'cei d'amoie g'io. Non uo i n' d'ispe
 r'anza. d'ic'oi d'is'idi. l'uo'ra d' d'ez'p'anza. c'af'ese u'el'ie audu e
 de r'uato. c'om'o d'ip'oe as'p'ie. y uenire i n'g'ralco. f'el'af'ie au'p'are m'olte
 p'ic'ane. l'oro. c'ap'rate.
In d'is'p'anza non'ito g'io. d'io n' d'is'p'io m'p'ietto. d'auere bene. d'is'p'
 i'one d'as'p'ec'anza. Inu'io u'io d'ate'ana. m' i'nan'ene. d'ic'io non m'f'com
 g'io. d'amoie d'ic'oi d'is'p'ene. f'com'io f'at'ug'io. f'uz'io d'alle d'eo.
 d'ello f'icte p'leto tempo uide. f'p'et'udi cheoi p'era. l'al'ada ari d'ie
 uide. d'ic'oi t'p'ero f'ra. f'p'ero p'ate.
Sio r'u'is'p'era i n' d'ez'p'anza. f'ina d'ap' p'et'anza. Inu'io f'ur'ua. f'ina do
 n'ia p'ofate. f'era p'oi t'anta d'ic'ate. Inu'io f'ic'ou' d'ad'one ad'el'le e.
 de f'ina p'ic'ia de. c'om'io e'ar. cheze. x'ofa f'ar'f'ide d'ic'io c'au' f'eno
 ne d'eo p'p'ofa. uidiu'io n' d'is'p'et'ate. d'ic'io p'io n' p'ic'ia. c'om'io u'idi
 p'p'et'ate. p'p'et'io a'p'ate.
Donna mia d'io p'om'p'ofa. f'io u'p'eg'io non'ite'p'ofa. ma i n'g'f'era. l' d'el'le
 ze d'ic'oi p'are. m' d'is'p'et'ate d'el'le d'ate. d'el'le d'ate. l'af'ig'ura r'oz'ig'io
 ente. l'oc'ore m' d'ic'io. quando u'ic'io g'io uenire. l'af'ig'ure m' i'nan'one u'ic'io
 na i n'g'f'era c'io. n'et'ica m' f'ra u'ic'io. d'ic'io d'ate. d'ic'io d'ate. d'ic'io d'ate.
 n'ia. d'io n' d'is'p'et'ate u'ic'io. o'nd'io m' f'ic'ate.
 (iii)
 (Ποταμο γιακομο)
More non'io d'io d'ic'io. m'p'io c'om'io d'ic'io. n'et'io m' d'ic'io. m' d'ic'io
 c'om'io f'ic'ate c'ate. d'el'le f'ic'ate c'om'io. f'ic'ate f'ic'ate p'oi n' p'ate

Σικελική Σχολή, τραγούδι του Τζιάκομο ντα Λεντίνι Κοιτάζοντάς σε περιμένω (Ρώμη, Βιβλιοθήκη Βατικανό, χειρ. Vat. Lat. 3793, c. 1r).

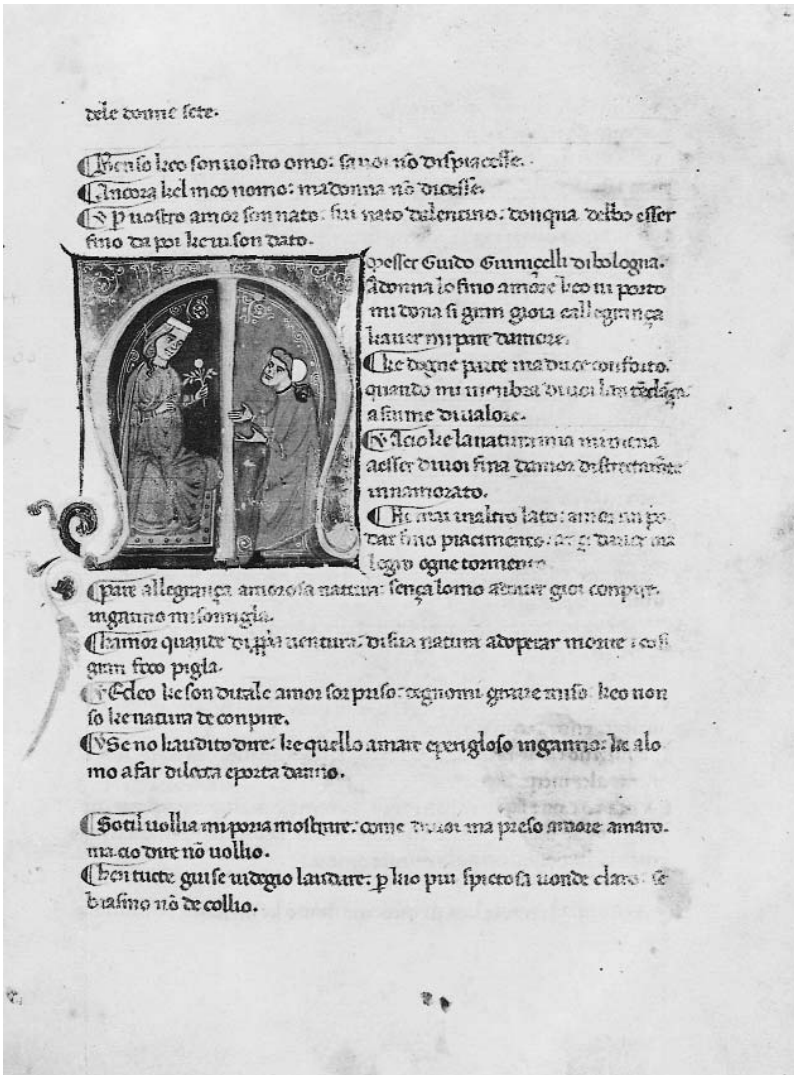
Γκουϊτόνε ντ' Αρέτσο, σελίδα με μινιατούρα με το τραγούδι
 Δώσε ξανά αγάπη και πίστη και ελπίδα, στ. 1-51 (Φλωρεντία,
 Κεντρική Εθνική Βιβλιοθήκη, χειρ. Banco Rari 217, c. 2).

(*dolce stil novo*), ορίζουν μια νέα ψυχολογική και συναισθηματική αλήθεια και αυθεντικότητα, με μια νέα ιδέα για την αγάπη και μια νέα αντίληψη για το γούστο. Σημαντική είναι επίσης η φιγούρα της γυναίκας και η αγάπη γι' αυτήν. Μεγάλοι ποιητές όπως ο Γκουιττόνε ντ'Αρέτσο, ο Γκουίντο Γκουιντισέλλι, ο Γκουίντο Καβαλκάντι, ο ίδιος ο Δάντης, πήραν μέρος σ' αυτό το κίνημα και η *Νέα ζωή* (*Vita Nuova*) (1283-1292) του τελευταίου, αποτελεί ένα είδος θεωρητικού μανιφέστου της σχολής.

Ο Δάντης

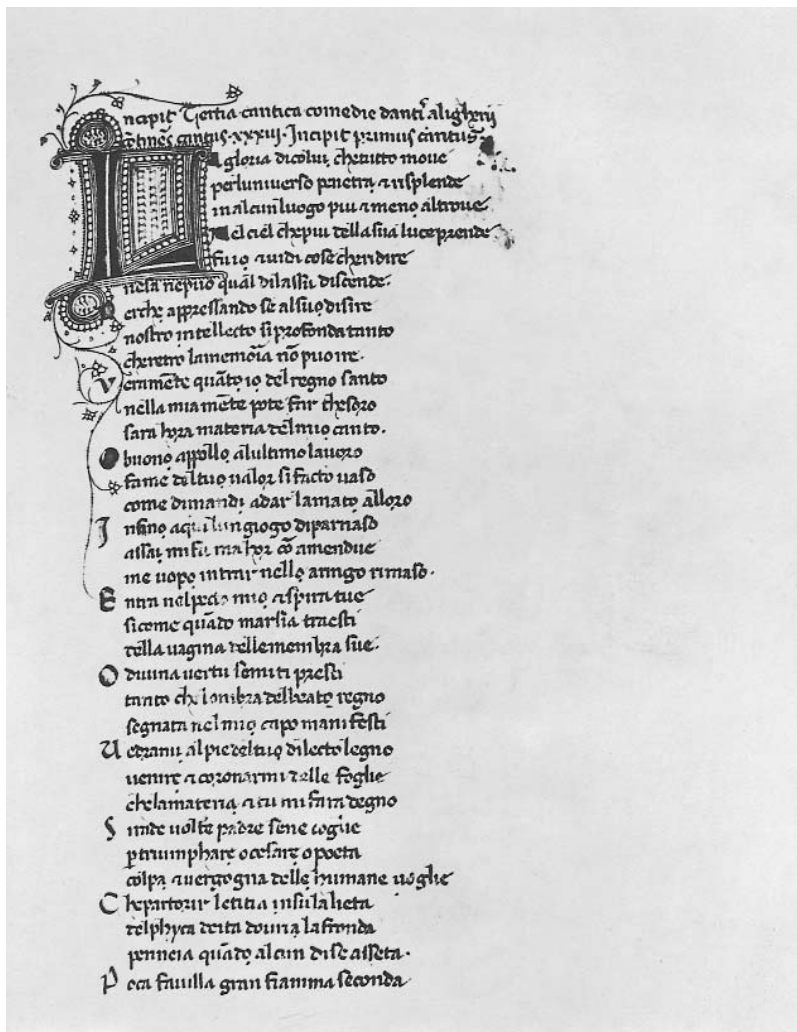
Ο Δάντης Αλγκιέρι (*Dante Alighieri*) (1265-1321) αποτελεί υπέρτατη σύνθεση των πιο σπουδαίων πνευματικών και καλλιτεχνικών τάσεων εκείνης της εποχής. Πολυεδρική και συγκεντρωτική μορφή, άνθρωπος της Φλωρεντινής Κοινότητας (*Γουέλφος*), μαθητής του Μπρουνέττο Λατίνι, γράφει στην πρώτη περίοδο της ζωής του τη *Νέα Ζωή* και τους *Στίχους για τη γυναίκα Πέτρα* (*Rime per la donna Pietra*), μια πρώτη περίοδος που ολοκληρώνεται με την εξορία από τη Φλωρεντία, γεγονός καθοριστικό για την υπόλοιπη ζωή του, και τον μετασχηματισμό του από κοινοτικό σε αυλικό διανοούμενο. Η δεύτερη περίοδος χαρακτηρίζεται από τα μεγάλα του έργα όπως το *Συμπόσιο* (*Convivio*) (σε δημοτική γλώσσα), το *Για την ενγλωττία της δημοτικής γλώσσας* (*De vulgari eloquentia*) (στα λατινικά) (1304-1307) και τη *Μοναρχία* (*Monarchia*) (στα λατινικά) (1312-13).

Η *Θεία Κωμωδία* (*Divina Commedia*) (1307 ως το θάνατό του) είναι ένα μεγάλο ποιητικό έργο όπου παρουσιάζεται η αλληγορία των μετά θάνατον βασιλείων: Κόλαση, Καθαρτήριο, Παράδεισος. Το ταξίδι της ψυχής είναι εκείνο της αμαρτίας, της μετάνοιας και της σωτηρίας, και χαρακτηριστική είναι η ανθρωπιά και παραδειγματική στάση των πρωταγωνιστών. Ο Δάντης, ποιητής και προφήτης, διαπλέκει δύο επίπεδα: το ανθρώπινο και το θείο, το συγκεκριμένο και το αφηρημένο, το οριστικό και το συμβολικό. Οι προ-

Στυλ Νόβο, σελίδα με μινιατούρα με το τραγούδι *Παναγιά, τη γλυκιά αγάπη που σας φέρνω* του Γκουίντο Γκουϊνιτισέλλι (Φλωρεντία, Κεντρική Εθνική Βιβλιοθήκη, χειρ. Banco Rari 217, c. 24r).

ταγωνιστές του είναι ψυχές με ανθρώπινη φύση σε διαρκή σύνθεση. Μέσα από το είδος «κωμωδία» εκφράζονται διάφορες θεματικές δυνατότητες: από τον εκφραστικό και έντονο πραγματισμό στη γλυκιά και μελαγχολική ελεγεία της φιλίας και της αγάπης, στον μεγάλο πραγματισμό των δραματικών σκηνών, στην πολιτική και θρησκευτική επινόηση, στη μυστικιστική ενατένιση της υπέρτατης αλήθειας. Διακρίνουμε ένα είδος προφητείας: η Αυτοκρατορία και η Εκκλησία σε παρακμή, οι Κοινότητες σε κρίση. Αυτή η πτώση βρίσκεται στη ρίζα της *Κωμωδίας*, και τελικά η πίστη μαζί με την ελπίδα θα είναι η πραγματική δύναμη του κάθε χριστιανού. Η επίδραση της *Κωμωδίας* στους επόμενους λογοτέχνες είναι σημαντική: ένα γιγαντιαίο λογοτεχνικό μεσαιωνικό έργο.

Δάντης, η αρχή του *Παραδείσου*, σε ένα χειρόγραφο αυτόγραφο του Βοκκάκιου (Τολέδο, Βιβλιοθήκη Καμπίντο, χειρ. 104, 6).